

Kommunledningsförvaltningen

Ida Leidermark

Hållbarhetsstrateg

DELEGATIONSBSLUT

2025-11-10

Klimat- och näringslivsdepartementet
Regeringskansliet

Yttrande över tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten (SOU 2025:88)

Yttrande

Åre kommun framhåller utredningens ambition att skapa ökad tydlighet och bättre samordning i de inledande skedena av tillståndprocesser som rör mark- och vattenanvändning. I Åre kommun, där målkonflikter ofta uppstår mellan exempelvis turistnäring, bostadsutveckling och känsliga naturmiljöer, är det angeläget att avvägningar hanteras på ett samlat och transparent sätt.

Kommunen bedömer dock att den föreslagna ordningen riskerar att skapa otydlig ansvarsfördelning och begränsa det lokala inflytandet. För att reformen ska bidra till långsiktig hållbarhet behöver kommunernas planeringsansvar och självstyre värnas, i enlighet med plan- och bygglagens princip om det kommunala planmonopolet. Det tidiga beskedet bör utformas som ett verktyg för dialog och samordning, inte som ett system som i praktiken förskjuter inflytandet från lokal till statlig nivå.

Samtliga aspekter måste beaktas tidigt

Åre kommun konstaterar att utredningen föreslår att miljöfrågor inte ska omfattas av det tidiga beskedet, utan prövas samlat i en senare tillåtlighetsprövning. Kommunen ser en tydlig risk med denna avgränsning. Klimatrelaterade och miljömässiga förutsättningar utgör en integrerad del av lämplighetsbedömningen enligt 2 kap. plan- och bygglagen (PBL) och bör därför inte hanteras separat. Om centrala frågor som klimatrisker, miljöpåverkan och rennäring utesluts i det tidiga skedet får både exploatörer och myndigheter en ofullständig bild av platsens faktiska förutsättningar.

För Åre kommun är det särskilt avgörande att klimatrisker som översvämning, ras, skred och erosion beaktas redan i det tidiga skedet. Dessa faktorer påverkar direkt möjligheten att planera och bygga långsiktigt hållbart och ingår i kommunens lagstadgade ansvar för klimatanpassning.

Även samiska rättigheter och rennäringen som riksintresse måste synliggöras tidigt för att ges tillräcklig tyngd. Detta är särskilt viktigt med hänsyn till Lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket, som tydliggör statens och kommunernas skyldighet att föra en tidig och reell dialog med samiska företrädare i frågor som kan beröra deras rättigheter och intressen. Åre är dessutom en samisk förvaltningskommun enligt Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, vilket innebär att kommunen har ett särskilt

ansvar att främja de nationella minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sin kultur. Barns rätt till kulturell identitet och språk ska enligt lagen särskilt främjas.

Rennäringen utgör en grund för samisk kultur och barns rätt till identitet, vilket motiverar en tydligare lagreglering av hur urfolksrättigheter ska beaktas i bedömningar av mark- och vattenanvändning.

Kommunens roll och planeringsansvar

Åre kommun ser att ett tidigt besked kan vara ett värdefullt verktyg för samordning och dialog. Som förslaget är utformat riskerar dock beskedet att uppfattas som ett förhandsavgörande, vilket kan skapa orealistiska förväntningar, försvaga den kommunala planeringsrätten och undergräva förtroendet för kommunens planering. Efterhandsavsteg, såsom möjligheten att tillåta ”mindre avvikelser” från detaljplaner eller områdesbestämmelser, riskerar dessutom att urholka planernas rättsverkan.

Utredningen föreslår även att regeringen ska kunna förbehålla sig rätten att besluta i frågor om områdesanvändning för verksamheter av ”betydande omfattning eller av ingripande slag”. Eftersom begreppet lämnas odefinierat skapas ett betydande tolkningsutrymme. En sådan ordning riskerar att försvaga det kommunala självstyret och den demokratiska förankringen i beslut som direkt berör lokala miljöer och samhällsutveckling. Regeringens föreslagna förbehållsrätt berör dessutom samma typ av verksamheter som kan klassas som strategiska projekt enligt EU:s förordning om kritiska råmaterial (CRMA). Även om begreppet inte används i utredningen finns en risk att tillämpningen i praktiken kommer att omfatta liknande projekt, såsom gruvor, kärnämnesutvinning och större energianläggningar. En sådan utveckling skulle ytterligare begränsa det kommunala handlingsutrymmet, särskilt i fjäll- och turistregioner som Åre med höga naturvärden och starka rennäringssintressen.

Förslaget om att staten ska kunna anta nationella riktlinjer eller planer som i förväg anger var viss markanvändning är önskvärd bör prövas med stor försiktighet. En sådan ordning riskerar att i praktiken styra den kommunala planeringen och minska utrymmet för lokala bedömningar av miljö, klimatrisker och samhällsutveckling. Om områden nationellt pekas ut för exempelvis mineralutvinning eller energiändamål finns, med dagens regelverk och utan kompletterande mekanismer för lokal prövning, en risk att nya lokala förutsättningar, förändrade riskbilder eller motstående intressen förbises. Det skulle även försvaga översiktsplanens roll och undergräva plan- och bygglagens princip om kommunalt planmonopol. Enligt PBL:s systematik är översiktsplanen vägledande för statliga myndigheter, inte tvärtom.

Åre kommun bedömer att den föreslagna ordningen i sin nuvarande form riskerar att förskjuta maktbalansen mellan stat och kommun, minska den lokala demokratins handlingsutrymme och försvaga förtroendet för planeringssystemet. För att reformen ska bidra till långsiktig hållbarhet måste kommunernas planeringsansvar och inflytande värnas. Det tidiga beskedet bör utformas som ett verktyg för dialog och samordning – inte som ett beslut som i praktiken begränsar det lokala handlingsutrymmet. Kommunens bedömningar behöver

väga tungt i helhetsanalysen, särskilt i frågor som rör lokal påverkan, målkonflikter och resiliens, så att kommunen förblir en aktiv part snarare än en teknisk remissinstans. Om regeringen ändå ges möjlighet att ta över beslut om områdesanvändning måste det ske med tydliga och restriktiva ramar, för att inte underminera det kommunala självstyret eller tilliten till planeringssystemet.

Genomförande, rättssäkerhet och statligt stöd

Åre kommun vill understryka vikten av att genomförandet av den nya lagen sker med tydliga och rättssäkra övergångsbestämmelser. Det behöver framgå hur pågående tillståndprocesser ska hanteras och hur kommuner och myndigheter ska ges tid och stöd för att anpassa sina rutiner. Vidare bör det klargöras vem som bär kostnadsansvaret för det tidiga beskedet och vilka möjligheter som finns till överklagande. Utan tydliga regler riskerar både kommuner, exploatörer och markägare att hamna i rättsosäkra situationer.

För att lagen ska fungera i praktiken krävs långsiktiga resurser, tydliga riktlinjer och tillgång till expertstöd som är anpassat till olika kommuners förutsättningar. Kommunerna behöver tillgång till kvalitetssäkrad och uppdaterad data om markanvändning, hydrologi, klimatrisker och biologisk mångfald. Staten bör säkerställa att sådana kunskapsunderlag finns tillgängliga och att resursfördelningen följer principen om likvärdiga förutsättningar enligt kommunallagen (2 kap. 2 §), så att alla kommuner ges reella möjligheter att fullgöra sitt planeringsansvar. Utredningens bedömning av arbetsbelastningen framstår som orealistiskt låg, då trycket på mark- och vattenresurser ökar genom energiomställning, infrastrukturutbyggnad, turism och gruvintressen. Även enstaka ärenden kan vara mycket resurskrävande, särskilt i mindre kommuner. Lagstiftningen bör samordnas med befintliga regelverk för miljöprövning, energi och mineralutvinning för att undvika parallella processer och motstridiga beslut. I särskilt känsliga fjäll- och vattenmiljöer bör det finnas möjlighet till undantag eller restriktioner för att skydda naturvärden och långsiktig resiliens.

I enlighet med barnkonventionen (SÖ 1990:20), som sedan 2020 är svensk lag, betonar Åre kommun vikten av att barns och ungas perspektiv beaktas redan i de tidiga skedena av planerings- och beslutsprocesser. Mark- och vattenanvändning påverkar deras framtida livsmiljö, och formerna för dialog och återkoppling bör utformas så att även barn och unga ges faktisk möjlighet till delaktighet. Samtidigt bör det tydliggöras att processen med tidiga besked ska vara proportionerlig och bygga på frivillighet, där kommuner och exploatörer själva avgör när ett det är motiverat.

Beslutet har fattats med stöd av kommunstyrelsens delegationsordning nr 1.1

ÅRE KOMMUN

Martine Eng
Kommunstyrelsens ordförande